

КАТЕРИНА БІЛОКУР – ПРЕДСТАВНИЦЯ НАЇВНОГО МИСТЕЦТВА

Кравченко Анна Дмитрівна

НТУУ «КПІ», ФПМ, III курс, КМ-32

(1 слайд) Тема моєї доповіді – Катерина Білокур, представниця наївного мистецтва.

(2 слайд) Мета презентації: ознайомити слухачів біографією художниці Катерини Білокур – яскравою, але не широковідомою в колах студентів технічного ВНЗ, представницею жанру наївного мистецтва.

(3 слайд) Наївне мистецтво – один з напрямків примітивізму 18-21 ст., що включає академічне мистецтво (живопис, графіка, декоративне мистецтво, скульптура, архітектура) і творчість творців-самоучок.

Найяскравішими представниками зарубіжного наївного мистецтва вважають Анрі Руссо (Франція), Ніко Піросмані (Грузія), Бабусю (Енн Мері Робертсон) Мозес (США), Івана Генералича (Хорватія). В Україні це загальновідома Марія Примаченко, та менш відомі Поліна Райко та, власне, Катерина Білокур.

(4 слайд) Приблизно 7 грудня (точна дата невідома, тому доводиться вести відлік від дня Святої Великомучениці Катерини) 1900 р. народилася Білокур Катерина Василівна – жінка, котра мала виняткову уяву, рідкісний хист до малювання. Ця одержимість, повна віддача мистецтву стала її даром та прокляттям, визначила життєвий шлях Катерини.

Народилась Катерина Білокур в селі Богданівка пирятинського повіту Полтавської губернії, в сім'ї заможного селянина, Василя Йосифовича. Мала двох братів – Григорія і Павла.

На сімейній раді було вирішено не віддавати дочку до школи, аби зекономити на взутті та одязі, тому Катря сама вчиться читати та писати, та й читати азбуку їй дозволяли лише під час прядіння.

(5 слайд) Малювати вона почала в підлітковому віці. Батьки дізнались про це захоплення лише коли їй було 14 років – вона малювала вугіллям на клаптику полотна, потім прала тканину і малювала знову і знову. Малювати їй суворо заборонили. Матір казала: «От покарав нас Господь такою дочкою! У людей дочки в таких літах уже заміж повиходили, їхні матері зятів мають, а

наша, не при хаті згадувати, чортів малює!». Але Катря творила, не дивлячись на усілякі заборони та покарання. Молода дівчина завжди помічала найдрібніші деталі живої природи, малювала живі квіти. Траплялось, що вона йшла пішки аж за 30 кілометрів, аби побачити і потім намалювати одну квітку. Пензлі вона робила сама – адже де їх дістати, якщо малювати взагалі їй було заборонено? Виготовляла вона їх з тхорячих волосинок, бляхи з-під консервної банки та вишневих гілок. Вони були дуже незвичними – мали по кілька волосин і виглядали як голочки. Але якими ще пензлями могла вона творити? Навіть пізніше Катерина не відмовилась від своїх особливих інструментів творчості.

(6 слайд) У 1923 році дівчина дізналась про Миргородський технікум художньої кераміки. Пішла туди потайки і пішки, маючи з собою лише «копію якоїсь картини» та ескіз дідусевої хати, обидві роботи виконані на спеціальному папері. Але відсутність документу про закінчення семирічки поставило хрест на її вступі до технікуму. Вона підкидає свої малюнки в садок техніки, але безрезультатно.

Другою її спробою був Київський театральний технікум, куди вона прийшла у 1928. І знову провал. Знову ж таки через відсутність документів про початкову освіту, адже в неї був досвід участі у виставах, таких як «Наталка Полтавка», «Сватання на Гончарівці», «Наймичка», «Безталанна», «Матір-наймичка» котрі організовувало подружжя вчителів-односельчан Катерини.

До речі, серед гуртківців був і Олександр Кравченко, якого називають «знехтуваним женихом». Можливо, ця історія пов'язана саме з ним: дівчина відмовилась від букету квітів, кажучи, що: «Якщо ти до квітів жорстокий, то на яку ласку мені сподіватись від тебе?»

(7 слайд) Восени 1934 року робить спробу втопитися в річці Чумгак, внаслідок чого простуджує ноги. Після цієї спроби батько з прокльонами згоджується на відкриті заняття доньки малюванням. Особливо її приваблюють олійні фарби. Достеменно невідомо, чи був в той час у неї вчитель, але факти, що хтось навчив її ґрунтувати полотно та ще деяким суто технічним речам свідчить про наявність певного наставника. Можливо, це був Іван Калита, теж художник-аматор.

(8 слайд) 1939 рік став поворотним у житті 39 річної нікому невідомої художниці. Почувши по радіо пісню «Чи я в лузі не калина була?» у виконанні Оксани Петрусенко надіслала їй листа і свого малюнка на адресу «Київ, Академічний театр, Оксані Петрусенко». Але лист дивом не загубився.

Після цього настає творчий злет Катерини – спочатку її по проханню співачки відвідує Володимир Хитько, потім відкривається її персональна виставка, далі вона їде до Москви, де відвідує Третьяковську галерею, Пушкінський музей, музей Леніна. Головне враження – «малі» голландці і французькі імпресіоністи. Деякий час вона перебуває у стані афекту від побаченого, але потім заспокоюється і продовжує малювати свої улюблені квіти.

(9 слайд) Серед найбільш важливих в житті художниці можна виділити наступні дати:

1944 — Богданівку відвідує директор Державного музею українського народного декоративного мистецтва Василь Нагай. Пропонує Катерині виставку і закупити картини. Саме завдяки йому Музей українського народного декоративного мистецтва має найкращу колекцію робіт Білокур.

1949 — Катерина Білокур стає членом Спілки художників України.

1951 — нагороджена орденом Знак Пошани, одержала звання Заслуженого діяча мистецтв України.

1956 — одержує звання Народного художника України.

(10 слайд) Три картини Білокур — «Цар-Колос», «Берізка» і «Колгоспне поле» — були включені до експозиції радянського мистецтва на Міжнародній виставці в Парижі (1954). Тут їх бачить Пабло Пікассо. Весь світ облітають його слова: «Якби ми мали художницю такого рівня майстерності, то про неї знав же весь світ!» Він порівнює Білокур із іншою представницею «наївного мистецтва» — Серафіною Луїз. Це звучить тим дивовижніше, що в основному про сучасне йому мистецтво Пікассо відгукувався вкрай негативно і абсолютно інакше: «Я тону в лайні!».

У художниці з'являються численні друзі, передусім художники і мистецтвознавці, у колі яких вона знаходить розуміння та повагу. Крім зустрічей, вона веде з ними тривале листування з Богданівки. Серед її адресатів — поет Павло Тичина і його дружина Лідія Петрівна, мистецтвознавець Стефан Таранушенко, директор Музею українського народного декоративного мистецтва Василь Нагай, художники Олена Кульчицька, Матвій Донцов, Емма Гурович та ін. У Богданівці в художниці з'являються учениці: Ольга Бінчук, Тамара Ганжа, Ганна Самарська.

(11 слайд) Після закінчення війни сім'я Білокурів стає колгоспниками. 1948 р. помирає батько Василь Білокур. Катерина якийсь час живе з хворою

матір'ю, а згодом до них переїжджає брат Григорій із дружиною та 5 дітьми. У сім'ї починаються численні сварки.

Навесні 1961 року до болю в ногах додається сильний біль у шлунку. Домашні лікувальні засоби не допомагають, а в богданівській аптеці немає необхідних ліків.

На початку червня 1961 року помирає мати художниці. Того ж року Катерину Білокур відвозять до Яготинської районної лікарні. 10 червня їй роблять операцію, яка нічим не допомагає. У той же день художниця помирає.

Похована в Богданівці. Автор надгробного пам'ятника — скульптор Іван Гончар.

(12 слайд) У цій біографії, на позверхній погляд, майже не було чудес, якими доля завжди, за логікою міфа, полегшує шлях геніям. Ніхто не вивіз «хороше чорноброве дівчатко» 2 з села до столиці, де на нього чекала би першокласна мистецька освіта, та що там мистецька - навіть «до п'яного дядя в науку» ніхто не відвів, ніхто не ввів її, молоду й натхненну, клеочучу енергією, за її власним виразом, «як у вулкані лава», в товариство найліпших умів і талантів свого часу.

Ну а якби трапився хтось такий - «доленосний»? Якби в тому Миргороді 1924-го року, де вона, відторгнута радянською системою «принцеса-босоніжка», стоячи під брамою художньо-керамічного технікуму, в останній надії бути «впущеною» розпачливо кидала свої малюнки через паркан, таки нагодився був якийсь «Сошенко», який би, як вона в своїй безмежній простосердості уповала, побачив ті малюнки, взяв її за руку і «ввів у храм науки», де вона нестримно рвонула б уперед і вгору?.. Як би склалось її життя тоді? Гіпотетично неважко уявити собі молоденьку палкооку Катрю Білокур улюбленою ученицею Михайла Бойчука. Якби метання молодої Білокурівни мали успіх і їй вдалося вирватися з селянок у радянські студентки - тоді по ній із певністю тільки й лишилось би, що ще одне ім'я в розстрільних списках: відстрілювали-бо саме таких – за точним формулюванням усього на 8 років молодшого за неї Юрія Шевельова (який, на відміну від сільського дівчати, з дитинства знав, що вижити під більшовиками можна тільки «не висовуючись»!) – «активних». А її запасу активності стало б на чималий населений пункт. І, крім того, - це дуже добре видно з її листів і пізніших про неї спогадів, - вона була трагічно гордою натурою: з тих, які не гнутья – і ламаються тільки вже разом із головою. Якби вона «втрапила в систему», в роки терору у неї не було б жодних шансів. Так що, у виправленій історичною дистанцією ретроспективі,

можна сказати, що доля якраз була до неї милостивою, коли отак, що називається, «одвела»: їй здавалося, що вона «кидалась в усі кінці, як тигра в клітці» - а насправді летіла, як метелик на вогонь. Виставивши перед нею непроникне скло і відмовивши їй соціального «шляху нагору доля тим самим зберегла їй життя і подарувала нащадкам плоди її творчості.

Список використаної літератури:

- 1) http://ukrfoto.net/people_5.html;
- 2) <http://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/katerina-bilokur/>;
- 3) <http://mreadz.com/new/index.php?id=17524&pages=16#>;
- 4) http://zabuzhko.com/ua/critique/bilokur.html#_edn2;
- 5) https://uk.wikipedia.org/wiki/Білокур_Катерина_Василівна.